

ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ У АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

УДК 331.101.1

Василь Зінкевич, кандидат сільськогосподарських наук,

доцент кафедри менеджменту та адміністрування
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ У АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті досліджується ефективність використання людських ресурсів у сільськогосподарських підприємствах. Запропоновано шляхи підвищення рівня зайнятості сільського населення.

Ключові слова: людські ресурси, зайнятість, сільськогосподарське підприємство, ефективність, безробіття.

Лит. 8.

Постановка проблеми. Людські ресурси є головним елементом продуктивних сил суспільства, важливою складовою частиною ресурсного потенціалу будь-якої структурної виробничої одиниці.

На сучасному етапі розвитку сільського господарства ставляться нові вимоги до формування і використання трудового потенціалу, виникає необхідність створення дієвих стимулів і механізмів активізації потенціалу особистості та суспільної праці. Суперечності у сфері праці і зайнятості, зумовлені недоліками у функціонуванні господарського механізму і системи управління економікою, відставанням розвитку соціальної сфери, витратами на моральне і трудове виховання, з одного боку, і виникненням принципово нових проблем у сфері зайнятості – з другого, потребують перебудови існуючих механізмів формування і забезпечення ефективності використання трудового потенціалу.

При погіршенні демографічної ситуації на селі і скороченні чисельності зайнятих в аграрній сфері весь обсяг сільськогосподарської продукції доводиться виробляти наявній робочій силі аграрних підприємств. За цих умов на передній план виступає проблема раціонального використання робочої сили, оскільки вільного запасу людських ресурсів у сільській місцевості практично немає, майже все працездатне населення зайняте в громадському виробництві.

Проведені реформи в сільському господарстві, зміна форм власності та господарювання, розвиток ринкових відносин та нових господарських структур вимагає нових форм і методів управління людськими ресурсами, формування ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж тривалого періоду питання зайнятості сільського населення, ринку праці, ефективного

використання людських ресурсів є об'єктом досліджень багатьох науковців.

Людські ресурси та ринок праці стали предметом дослідження О.А. Богуцького, В.С. Дієсперова, Г.І. Купалової, Е.М. Лібанової, В.М. Петюх, П.Т. Саблука, К.І. Якуби та інших.

Разом з тим актуальним є вивчення сучасного ринку сільськогосподарської праці, міграційних процесів населення, рівня сільського безробіття. Проте низка проблем залишаються нерозв'язаними. Цілісний механізм забезпечення належної зайнятості і ефективності використання сільського населення поки що не створений.

Метою статті є дослідження ефективності використання людських ресурсів у сільськогосподарських підприємствах Львівської області та їх вплив на структуру сільської зайнятості населення у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Одним із вирішальних чинників піднесення ефективності сільськогосподарського виробництва і функціонування агропромислового комплексу є оптимізація забезпеченості аграрної сфери ресурсами живої праці, оскільки, незалежно від системи виробничих відносин, людина з її фізичними, духовними й інтелектуальними здібностями є і залишається основною рушійною силою суспільного виробництва. Вона відіграє провідну роль в ефективному використанні землі, знарядь праці, інших засобів виробництва, а також фінансових та інших ресурсів [2]. Від одного і того ж складу людських ресурсів можна отримувати різну віддачу. В умовах різкого погіршення процесів відтворення людських ресурсів, їхнє раціональне використання набуває особливого значення.

При вирішенні проблеми раціонального використання людських ресурсів сільського господарства доводиться паралельно розв'язувати два завдання. З одного боку, суспільство, зацікавлене у скороченні затрат праці на одиницю

ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ У АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

сільськогосподарської продукції, тобто в підвищенні продуктивності праці і на цій основі зменшення чисельності зайнятих у галузі, а з другого, враховуючи наявну чисельність людських ресурсів сільськогосподарських підприємств, їхній віковий і кваліфікаційний склад, – важливо оптимізувати планомірний розподіл за сферами прикладання праці для того, щоб досягти переведення потенційного фонду робочого часу в реально діючий [3].

Економічний зміст підвищення ефективності використання людських ресурсів полягає в тому, щоб скоротити затрати живої праці з розрахунку на одиницю одержаних результатів, або підвищити результати при незмінних чи навіть менших затратах живої праці.

Ефективність використання людських ресурсів розглянемо на прикладі сільськогосподарських підприємств Львівської області. Економіка Львівської області з її виробничо-ресурсним потенціалом належить до індустріально-аграрного типу. В області налічується 415600 особистих господарств населення, які розосереджені по всій території. Фермерських господарств – 1194. Їхня кількість диференціює від семи у Сколівському до 154 у Пустомитівському районах. Більшість земель припадає на господарства населення – 73%, сільськогосподарські підприємства – 19,6% і фермерські господарства – 7,4%. У Львівській області 12,1 % усієї валової продукції сільськогосподарства виробляють сільськогосподарські підприємства, у тім числі фермерські і 87,9% – господарства населення. Найбільшим виробником продукції сільськогосподарства в Україні є особисті господарства населення. У рослинництві вони виробляють 53,3% усієї продукції, у тваринництві – 69,3%, сільськогосподарські підприємства виробляють відповідно, 41,3% і 30%, фермерські господарства – 5,4% і 0,7%.

В області спостерігається тенденція до скорочення сільськогосподарських підприємств і відповідно скорочення середньорічної кількості працівників (зокрема щодо 2000 р.) на 41,7 – 79% [7]. Результативність використання людських ресурсів характеризують показники продуктивності праці – кількість продукції, виробленої за одиницю часу або на середньорічного працівника.

Сукупне навантаження на одного працездатного працівника в 2000 р. становило 2632 людино-години [7]. Із 2000 по 2010 рр. спостерігається тенденція до подальшого зниження сукупного навантаження. З ростом сукупного навантаження на одного працюючого за рік у людино-годинах зростає обсяг виробництва валової продукції сільськогосподарства як на одного працюючого, так і на

100 га сільськогосподарських угідь. Особливо ця закономірність підтверджується в 2000 році. Починаючи з 2001 р. виробництво валової продукції як на середньорічного працівника, так і на 100 га сільськогосподарських угідь зменшилось, у 2010 р (порівняно з 2000 р.) на 42 і 40,4% [7].

Така закономірність спостерігається в більшості сільськогосподарських підприємств Львівської області, що пояснюється спадом виробництва через застарілі технології, відсутністю дієвих важелів стимулювання виробництва та мотивації високопродуктивної сільськогосподарської праці. Таким чином, існує тісний зв'язок між рівнем використання людських ресурсів і економікою сільськогосподарських підприємств.

Ефективне використання людських ресурсів передбачає оптимальну науково-обґрунтовану зайнятість населення. Календарний річний фонд часу працівника складається із трьох складових: потенційного фонду робочого часу, чергових відпусток, а також вихідних і святкових днів. Основна частина трудової активності припадає саме на першу складову. Потенційний фонд робочого часу може бути використаний у процесі роботи в громадському господарстві, на тимчасових роботах в інших місцях та в особистому підсобному і домашньому господарстві.

Що стосується першого, то вже сьогодні в багатьох сільськогосподарських підприємствах Львівщини весь комплекс робіт виконується тільки наявною чисельністю придатної робочої сили. Дослідження рівня використання людських ресурсів у нових формах сільськогосподарських підприємств свідчить, що зайнятість в аграрних підприємствах певною мірою перевищує нормативну (1840 годин), або 270 людино-днів за рік [7].

У середньому по Львівській області і окремих районах понад нормативний час у 2005 – 2010 рр. працювало від 25 до 45% працівників аграрних підприємств [7]. Особливо високий рівень зайнятості в сільськогосподарських підприємствах серед механізаторів і працівників тваринництва. Високий рівень зайнятості є однією з причин непривабливості проживання в сільській місцевості і праці в аграрній сфері та міграції молоді в міста. Тому проблема раціонального використання значної кількості працюючих, особливо тваринників і механізаторів, полягає в упорядкуванні режиму трудової діяльності та відпочинку.

Аналізуючи статистичні дані стосовно

ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ У АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

забезпечення аграрних підприємств робочою силою і її використання в громадському виробництві можна зробити висновок, що в більшості сільськогосподарських підприємств питанню оптимального використання людських ресурсів приділяється надто мало уваги, адже, з одного боку, певна категорія працівників (тваринники і механізатори) зайняті в громадському виробництві понад нормативний час і ця основна частина працює без вихідних, а з другого – значна частина людських ресурсів підприємств (переважно працівники рослинництва і молоді працівники) недовантажена протягом року і відпрацьовує порівняно мало часу.

Висновки. Аграрний сектор займає важливе місце в економіці країни, адже в ньому виробляється значна частина валового національного продукту і забезпечується продовольча безпека України. Ефективність функціонування аграрного сектору значною мірою залежить від забезпеченості кваліфікованою робочою силою, умови для відтворення якої повинна забезпечувати держава. В сучасних умовах господарювання підвищення рівня зайнятості сільського населення можна досягти за таких умов:

- стимулювання зайнятості сільського населення у суспільному виробництві, для чого необхідне повернення заробітній платі її відтворювальної і стимулюючої функції шляхом збільшення доходів від праці на основі підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва;
- стимулювання нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і підвищення ефективності аграрного сектору;
- сприяння розвитку аграрних підприємств усіх форм власності і господарювання на селі, що забезпечуватиме розширення сфери прикладання праці;
- розвиток на селі відносин власності на землю і засоби виробництва, що забезпечуватиме надходження сільським трудівникам доходів від землі і капіталу, усунення розриву між прийнятим прожитковим мінімумом і важливістю його покриття;

- регулярність заробітку готівкою і важливістю підтримки рівня життя незахищених верств сільського населення.

Наведені заходи потребують збільшення державних витрат, що в умовах неповної зайнятості сприятиме зростанню сукупного попиту, який стимулюватиме збільшення обсягів національного виробництва, економічне зростання, а це і стане основою піднесення рівня життя сільського населення.

З метою створення нових робочих місць і зміни структури зайнятості на селі необхідно сприяти розвитку малого та середнього бізнесу. Саме малі підприємства, не потребуючи великого стартового капіталу, спроможні швидко розв'язати проблему створення нових робочих місць. Місцевим органам влади особливу увагу слід приділяти фінансовій підтримці вже існуючих сільськогосподарських підприємств, які створюють додаткові робочі місця.

1. Богуцький О.А. Аграрна праця та соціальний розвиток села. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2006.

2. Дієсперов В.С. Сільськогосподарська праця в нових умовах. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2010.

3. Купалова Г.І. Соціально-економічна сутність, форми та функції ринку робочої сили. // Зайнятість та ринок праці. – Вип. 2. – К., 2009. – С. 14.

4. Лібанова Е.М. Ринок праці: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.

5. Населення і трудові ресурси села: Навчальний посібник /За ред. П.Т. Саблука, – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2010.

6. Петюх В.М. Ринок праці. Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2009.

7. Сільське господарство Львівської області: Статистичний збірник. – Львів, 2010.

8. Якуба К.І. Людський фактор у реформуванні аграрної економіки // Економіка України. – 2008. – №6. – С. 70 – 71.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2012

“...Людина не може бути вихована безпосереднім впливом однієї особи, якими б якостями ця особа не володіла”.

*Антон Макаренко
письменник, педагог*

